

Ministerie van Defensie

Militaire Inlichtingendienst
Afdeling Inlichtingen

Postbus 20701
2500 ES Den Haag

Telefoon (070) 31 880 04
Telex 31337 MVD/GV/NL
Telefax (070) 31 879 51

Aan:
Zie verzendlijst

Uw brief

Uw kenmerk

Ons nummer
DIP 98004761

Datum
10 sept 1998

Onderwerp
Voormalig Joegoslavië (33/98)

1. Hierbij doe ik U toekomen een notitie over de recente ontwikkelingen in het voormalige Joegoslavië.
2. Zonder bijlage is deze brief ongerubriceerd.

Hoofd Militaire Inlichtingendienst

H.J. Vandeweyer
Commodore

Bijlagen
één (1)

Verzoeken bij beantwoording datum, nummer en onderwerp te vermelden.

Bezoekadres
Kalvermarkt 28, Den Haag

Doorkiesnummer
(070) 31 87433

VERZENDLIJST behorende bij brief MID nr.98004761

d.d. 10 sept 1998

AAN:

Ministerie van Algemene Zaken
t.a.v Coördinator van de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten, [REDACTED]

Hoofd Binnenlandse Veiligheidsdienst
t.a.v. [REDACTED]

Ministerie van Buitenlandse Zaken
t.a.v. plv DGPZ

NL-HPMV NAVO-Brussel

NL-NMR SHAPE, t.a.v. [REDACTED]

DCBC, t.a.v. Hfd Dplg door middel van hardcopy en diskette

INTERN:

HMID

HACIV t.a.v. BCI

HAI

HBMA

MID-cel

Archief

[REDACTED]

MINISTERIE VAN DEFENSIE
MILITAIRE INLICHTINGEDIENST
Afdeling Inlichtingen

ONTWIKKELINGEN IN DE VOORMALIGE JOEGOSLAVISCHE FEDERATIE

33/98

(Afgesloten 101200 SEPT 1998)

Conclusie/vooruitzicht

De gebeurtenissen in Bosnië-Herzegovina staan in het licht van de komende verkiezingen. Diverse partijen maken melding van intimidatie door politieke tegenstanders en politici proberen elkaar in diskrediet te brengen. Strafmaatregelen van de OVSE om het democratisch gehalte van de verkiezingen te waarborgen stuiten nauwelijks op verzet.

Tussen Bosnië en Kroatië is een akkoord bereikt over het wederzijds gebruik van Ploce en Neum. Details moeten nog worden ingevuld, maar het akkoord betekent een economische stimulans.

In Kosovo is nog altijd geen dialoog op gang gekomen. De 'indirecte onderhandelingen' via ambassadeur Hill duren voort en melding wordt gemaakt van een op stapel staand 'interim-akkoord.'

Bosnië-Herzegovina

Akkoord omtrent gebruik Ploce

Op 3 september onderhandelden in Dubrovnik delegaties van Kroatië en Bosnië over wederzijds gebruik van de Kroatische havenstad Ploce en de Bosnische stad Neum. De delegaties werden geleid door de Kroatische minister van Economie, Nenad Porges en de Bosnische nationale minister van Buitenlandse Handel, Mirsad Kurtovic. De gesprekken werden bijgewoond door plv. HV Jacques Klein en werden op 4 september in Sarajevo voortgezet. Na afloop werd een voorlopig akkoord bekend gemaakt. De Dubrovnik-overeenkomst voorziet in een waarborging van de Kroatische soevereiniteit van Ploce en vrije Kroatische passage door Neum. Het akkoord geeft Bosnië op haar beurt vrije toegang tot de Adriatische Zee en levert hiermee een bijdrage aan een wederopleving van haar economie. Kleine details moeten nog worden ingevuld, maar zullen naar verwachting echter niet voor de ondertekening van een overeenkomst voor speciale relaties tussen Kroatië en de MKF gereed zijn.

Het bereiken van deze onderlinge overeenkomst is een stap voorwaarts en zal zonder twijfel een bijdrage leveren aan de economische wederopleving in de regio. Toch zal naar alle waarschijnlijkheid het akkoord voor het grootste deel ten goede komen aan de Bosnische Kroaten, aangezien met name de industrie in de Mostar-regio goede infrastructurele verbindingen met Ploce bezit.

Verkiezingscampagne in Bosnië

Op 2 september verklaarde de internationale bemiddelaar voor Bosnië, Christian Schwartz-Schilling, in een interview dat hij een "zwarte lijst" hanteerde met MKF-personen die de uitvoering van het Dayton-vredesakkoord dwarsbomen. Hij noemde met name de Bosnisch Kroatische burgemeesters van Vitez en Bugojno. Ook Moslimfunctionarissen uit Vares en Gornji Vakuf werden genoemd.

De polemiek tussen de HDZ en NHI duurt onverminderd voort. Beide partijen beschuldigen elkaar van het willen veranderen van de Dayton-akkoorden en het "verkwanselen" van de Kroatische belangen.

[REDACTED]

Ook binnen de RS werden over en weer beschuldigingen geuit. Plavsic zei op 7 september dat ze het wassenbeeld van Adolf Hitler bij Madame Tussaud met dat van Krajisnik wilde vervangen. Krajisnik noemde op 6 september in Srbinje (Foca) de komende verkiezingen "historisch" en "een soort referendum." Op 7 september werden in Pale tijdens een SDS-partijbijeenkomst Dodik en Plavsic beschuldigd van "verraad van de Servische belangen" Bovendien zou de Dodik-regering de RS hebben opgezadeld met enorme schulden. Een partijbijeenkomst van de SRS te Milici werd op 7 september verijdeld door de politie, nadat de gemeente-autoriteiten geen toestemming voor de bijeenkomst hadden verleend. De SRS eiste een verontschuldiging van presidente Plavsic. Plavsic zelf kreeg steun vanuit Servië. De voorzitter van de SPO, Vuk Draskovic, op bezoek in Banja Luka, riep op 8 september zijn volgelingen in Bosnië op om op haar te stemmen.

Minister-president van de RS Milorad Dodik, stuurde een protestbrief naar zijn Servische ambtgenoot Mirko Marjanovic uit protest tegen de deelname van Vojislav Seselj (plv. minister-president Servië) aan de verkiezingscampagne van de SRS in Bosnië. SRS-voorzitter Poplasen beschuldigde voorts Dodik van sigarettensmokkel, terwijl op haar beurt de SLOGA-coalitie SDS-voorzitter Kalinic betichtte van het opzetten van een parallelle politie-organisatie.

De OVSE besloot op 5 september om vier personen van de HDZ-kandidatenlijst voor de kantonverkiezingen te schrappen uit protest tegen de gekleurde berichtgeving van de Kroatische Radio-TV (HRT). Iedere 24 uur dat de HRT haar gedrag niet zou verbeteren zou een HDZ-kandidaat geschrapt worden. Elf overige HDZ-kandidaten werden daarnaast geschrapt uit protest tegen HVO-betrokkenheid bij de HDZ-verkiezingscampagne en het verscheuren van posters van andere partijen. De HDZ dreigde onmiddellijk met een boycot van de verkiezingen en werd hierin gesteund door de Kroatische autoriteiten in Zagreb. De media in Zagreb gebruikten hierbij de woorden: "tendentieus, provocatief en schadelijk voor de algemene situatie in Bosnië." Op 6 september bezocht een delegatie van de HDZ Zagreb en had een gesprek met de Kroatische president Tudjman. Na afloop werd door het kabinet van Tudjman bekend gemaakt dat de Kroatische regering de HDZ steunde in haar boycotdreiging. Op 7 september verzachtte de HDZ haar standpunt en verklaarde aan de verkiezingen te zullen deelnemen indien niet langer personen van de lijst geschrapt zouden worden (het aantal was inmiddels opgelopen tot 19). De NHI werd vanzelfsprekend beschuldigd van bevoordeling door de OVSE, iets wat deze partij van de hand wees. Ook de OVSE zelf wees de beschuldiging van de hand.

Niet alleen de HDZ werd getroffen door OVSE-straftmaatregelen. Ook de SRS in de RS kreeg op 7 september een straf opgelegd. Hun partijvoorzitter uit Servië, Vojislav Seselj werd verzocht om geen SRS-bijeenkomsten meer bij te wonen. De standpunten van Seselj (vereniging alle Servische gronden) zouden in strijd met het Dayton-akkoord zijn. De SRS gaf geen commentaar op de OVSE-beslissing en verklaarde zich bij de beslissing te zullen neerleggen. Vojislav Seselj protesteerde tegen zijn verbanning uit de SRS-verkiezingscampagne in Bosnië. Hij verklaarde niet langer deel te zullen nemen aan de SRS campagne en noemde de OVSE-beslissing een bewijs van de "bezetting van de RS." Zijn Bosnische afdelingschef Nikola Poplasen had intussen op 9 september een TV-debat met andere presidentskandidaten. Na afloop werd door Poplasen een gezamenlijke persconferentie gehouden met presidente Plavsic. Plavsic vroeg de bevolking te kiezen tussen "stagnatie en een stap in de toekomst." Poplasen beschuldigde de OVSE van bevoordeling van de SLOGA-coalitie door het verlenen van financiële steun en Plavsic van grondwetschending. Hij sprak van "staatsterreur" en stelde na de verkiezingen zijn partij beschikbaar voor elke vorm van samenwerking, met uitzondering van de Moslimpartij SDA.

De HDZ heeft op 8 september aangedrongen op het ontslag van de woordvoerder van de VN-missie in Bosnië, Alexander Ivanko. Ivanko zou volgens de HDZ een verkapt stemadvies hebben gegeven door te verklaren Zubak, Lagumdžija en Beslagic in het presidium te willen zien.

Bijna alle partijen hielden op 8 of 9 september laatste verkiezingsbijeenkomsten. Terwijl de SDP in Brcko een aandachttrekkende bijeenkomst hield vroegen de leiders van de SLOGA-coalitie in Banja Luka om steun van de kiezers. In ruil hiervoor werd "vrijheid, rechtvaardigheid en een toekomst" beloofd. Hun politieke tegenstander Momcilo Krajisnik (SDS) verklaarde zich op 9 september tijdens een bijeenkomst in Prijedor bereid om de macht te delen teneinde de eenheid onder de Serviërs te bewaren. SDS-voorzitter Kalinic sprak van het verspreiden van ongefundeerde geruchten door politieke tegenstanders.

[REDACTED]

De SDS diende op 9 september een klacht in bij de OVSE en eiste de diskwalificatie van Biljana Plavsic. Plavsic zou de OVSE-regels met betrekking tot aanwakkeren van haat en persoonlijke beledigingen overtreden hebben. Als voorbeeld hiervoor haalde de SDS de uitspraak van Plavsic aan, waarin ze Krajisnik vergeleek met Hitler. Ook zouden SLOGA-aanhangers partijpamfletten hebben uitgereikt tegelijkertijd met pensioenuitbetalingen. De SDS eiste de stopzetting van dergelijke praktijken

De verkiezingscampagnes zijn in grote lijnen dezelfde als in voorgaande jaren en verlopen in relatieve rust. De interesse van de bevolking voor de diverse partijbijeenkomsten is gering. Wederzijdse beschuldigingen gaan soms gepaard met lokaal geweld tegen politieke tegenstanders. Ook is er sprake van (beperkt) interetnisch geweld. De op de Balkan gebruikelijke politieke strijdwijze (beschuldigingen van politieke tegenstanders in plaats van het benadrukken van eigen sterke punten) wordt opnieuw vol overgave in praktijk gebracht. Ook nu is het weer noodzakelijk gebleken om bepaalde nationalistische partijen te straffen met het schrappen van personen van de kandidatenlijst. Opvallend is echter wel dat de boycotdreiging veel minder prominent aanwezig is dan in voorgaande jaren. Met opmerkelijk gemak leggen de partijen zich neer bij de OVSE-beslissingen. Kennelijk is het besef gegroeid dat een eventuele boycot tot politieke zelfmoord zal leiden en voornamelijk ten goede zal komen aan politieke tegenstanders.

Er zijn weinig opvallende gebeurtenissen. Vermeldenswaard is wel de gezamenlijke persconferentie van Plavsic en Poplasen en de uitspraak van Krajisnik dat zijn partij bereid is tot machtsdeling. Dit lijkt een handreiking naar de SLOGA-coalitie (en dan met name de SPRS en SNS) om na de verkiezingen in de RS te komen tot de vorming van een regering van nationale eenheid. De verkiezingsuitslag zal hiervoor doorslaggevend zijn. Plavsic wil af van de compromitterende Moslimsteun en hoopt met de SLOGA-coalitie een meerderheid te behalen. Indien dit niet lukt bestaat de mogelijkheid dat bijvoorbeeld de SRS van Poplasen binnen de regering wordt opgenomen. Vanwege de gebeurtenissen in het verleden zal Plavsic zich zo lang mogelijk verzetten tegen de een eventuele opname van de SDS in de regering. Dit standpunt van haar wordt echter niet door alle partijleden gedeeld en heeft reeds gezorgd voor de nodige interne partijstrubbelingen binnen de SNS van Plavsic.

Joegoslavië

EU-ban op JAT-vluchten

De EU heeft besloten tot een boycot op de vluchten van de Joegoslavische luchtvaartmaatschappij JAT met ingang van 8 september. Als laatste stemde Griekenland in met deze strafmaatregel. Op 29 juni was door de ministers van Buitenlandse Zaken reeds hiertoe besloten, maar door Engels en Grieks verzet kon pas nu invulling hieraan gegeven worden. Engeland en Griekenland maakten echter een dag later bekend dat ze gebonden zijn aan een opzegtermijn van 12 maanden. De FRJ reageerde op de ban met een landingsverbod voor Duitse vliegtuigen, waardoor vooral de uitzettingsprocedure van Joegoslavische asielzoekers wordt getroffen. De Belgische minister van Buitenlandse Zaken, Derycke werd daarnaast op 9 september een onderhoud met Milosevic geweigerd. Opmerkelijk was ook het feit dat de Air Bosna bekend maakte door te gaan met haar vluchten op Belgrado. Air Bosna vliegt elke donderdag naar Belgrado, terwijl JAT elke zondag op Sarajevo vliegt.

De EU-boycot leidt waarschijnlijk tot grote juridische problemen en schadeclaims. Bovendien heeft het in de praktijk weinig effect omdat via overstappen in Oosteuropese landen (of Balkanlanden) de JAT nog altijd het gros van de reizen van en naar Belgrado verzorgt. De opstelling van de Bosnische luchtvaartmaatschappij is hiervoor tekenend. Ook kan door middel van een fantoom(staats)luchtvaartmaatschappij de boycot mogelijk omzeild worden. Bij gebrek aan internationale consensus vormen dergelijke EU-maatregelen niet meer dan het zoveelste waarschuwende vingertje.

Oppositie in Servië presenteert programma

In Belgrado heeft op 9 september de 'Alliantie voor Verandering' haar partijprogramma gepresenteerd. Deze alliantie bestaat uit de DS van Zoran Djindjic, de GSS van Vesna Pesic, de SD van Vuk Obradovic, de Srbija-Zajedno van Velimir Ilic en de DhSS van Vladan Batic. Twee andere prominente leden zijn oud-gouverneur van de Nationale Bank Dragoslav Avramovic en oud-federaal premier Milan Panic. Het partijprogramma voorziet in een volledige democratisering en politieke, sociale en economische hervormingen. Topprioriteiten zijn:

- onmiddellijk stopzetten van het geweld in Kosovo

-
- verzoening tussen Servië en Montenegro om het uiteenvallen van de FRJ te voorkomen
 - terugkeer FRJ in de internationale gemeenschap
 - transparante en rechtvaardige privatisering
 - werkgelegenheid, oprichten van fondsen en strijd tegen corruptie en criminaliteit

De alliantie streeft verder naar vervroegde verkiezingen op alle niveau's. Sancties tegen de FRJ werden afgewezen en de JAT-boycot werd als onzinnig bestempeld.

Deze oppositie-alliantie bestaat uit een aantal kleinere partijen rondom de middelgrote Democratische Partij (DS) van Zoran Djindjic. Doordat de verkiezingen van 1997 werden geboycot zijn deze partijen niet vertegenwoordigd in de Servische Assemblee. Op federaal niveau bezitten de DS en GSS (binnen het oude Zajedno-verband) wel enkele zetels. De partijen zijn door Milosevic met succes (bijvoorbeeld dankzij het oplaaiend geweld in Kosovo) gemarginaliseerd en hebben op dit moment landelijk gezien nauwelijks enige invloed. Lokaal gezien staat de oppositie er echter beter voor. In sommige grotere steden maken oppositieleden deel uit van de lokale besturen. Door de tegenstelling tussen de partijen rondom Djindjic en de SPO van Draskovic (en SRS van Seselj) is het echter zeer moeilijk om een democratisch tegenwicht te bieden aan de nationalistische politiek van Milosevic. Verergerd door het geweld in Kosovo wordt de Servische politiek nog altijd bepaald door de nationalistische gedachte, waardoor het voor 'democratische partijen' moeilijk is zich te manifesteren.

Kosovo

Interimakkoord Kosovo in de maak

Na afloop van hun onderlinge gesprekken op 2 september hebben de 'schaduwpresident van Kosovo,' Ibrahim Rugova en de VS-gezant Chris Hill, bekend gemaakt dat er een interimakkoord op stapel staat. Dit interimakkoord zou de situatie in Kosovo moeten stabiliseren en zou gelden voor een periode van drie jaar. De voornaamste Albanese onderhandelaar Fehmi Agani, verklaarde op 4 september echter nog dat er slechts sprake was van een 'idee', maar dat dit idee in principe op steun van Pristina kon rekenen. Tegenover westerse diplomaten sprak Hill van een 'procedurele doorbraak'. Beide partijen hadden zich bereid getoond in de komende weken onderhandelingen te voeren over een interimregeling, over een vorm van zelfbestuur voor Kosovo. Na een periode van drie jaar kon de implementatie van een dergelijke regeling worden getoetst. De interimregeling zou in ieder geval voorzien in een democratisch bestuur en in het houden van verkiezingen.

Op 5 september liet Adem Demaci namens de UCK reeds weten geen heil te zien in dit interimakkoord. Demaci noemde het akkoord "capitulatie van het Albanese volk" en stelde bevreemd te zijn voor een "nieuwe fout van Rugova." Hij kondigde een voortzetting van de strijd aan en noemde als voorwaarde voor een serieuze dialoog de stopzetting van het Servische terrorisme, terugtrekking van haar politie-eenheden en zware wapens, vervolging van alle betrokkenen bij moorden op Albanezen, oorlogscompensatie en erkenning van de uitslag van het 1991-referendum. Demaci ontkende daarnaast een scheuring in het UCK (oprichting "Armed Forces of the Republic of Kosovo" ?) en verklaarde dat enkele UCK-elementen zelfstandig opereerden onder druk van de Servische politie. Hij bekritiseerde verder de VS en de EU. De VS diende een speciale gezant voor Kosovo aan te stellen en niet de zaken te laten behartigen door de ambassadeur in Skopje, Christopher Hill. De EU beschuldigde Demaci van gebrek aan efficiëntie. Hij eiste verder dat het UCK betrokken moest worden bij eventuele vredesonderhandelingen.

Milosevic ontving op 4 september een brief van de Russische president Jeltsin, waarin aangedrongen werd op de voorkoming van een humanitaire ramp in Kosovo met het oog op de naderende winter. Milosevic prees de Russische rol in het conflict en garandeerde de veiligheid van eventueel terugkerende vluchtelingen. Rusland verklaarde nogmaals dat eventuele NAVO-bombardementen in Kosovo de kwestie alleen zouden verergeren. Op 7 september had een hoge Amerikaanse delegatie onder leiding van VS-senator Bob Dole een ontmoeting met Joegoslavisch president Milosevic. De Joegoslavische president benadrukte in de gesprekken het terrorisme in Kosovo en het lot van de ontvoerde Serviërs in de regio. De Amerikaanse delegatie sprak vervolgens ook met schaduwpresident Rugova in Pristina. Tijdens een gezamenlijke persconferentie vroeg Rugova nogmaals om Amerikaanse interventie en stopzetting van het Servische geweld.

[REDACTED]

In de pers in Belgrado wordt volop gespeculeerd over het zogenaamde interimakkoord. Gesproken wordt van een brede autonomie (breder dan in 1974) en het houden van een nieuw referendum binnen vijf jaar over de toekomst van Kosovo. Kosovo zou intussen niet het recht hebben op afscheiding van de FRJ, maar wel kunnen beschikken over eigen staatsrechtelijke instellingen. Een dergelijke overeenkomst zou een aanzienlijke concessie van Milosevic betekenen, zeker met het oog op zijn afgelopen successen op het slagveld. Tot nu toe is hij niet verder gegaan dan "lokaal zelfbestuur" en "culturele autonomie." Toch is het één en ander niet onmogelijk. Milosevic heeft in het verleden vaker blijkt gegeven van onverwachte koerswijzigingen en is tot veel in staat om aan de macht te blijven. Zolang binnen de staatsrechtelijke instellingen van Kosovo maar voldoende Servische invloed bewaard blijft (bijv. door tweekamermodel van de SPO) is dit interimakkoord verkoopbaar aan de Servische bevolking. Bevestigend voor dit scenario werken de geruchten in Belgrado dat de SPO binnenkort in de federale regering zal worden opgenomen (Bulatovic zou dan het veld moeten ruimen). Milosevic is hierdoor in staat de SPO op federaal niveau tegen de SRS op republikeins niveau (Servische regering) uit te spelen en wint hiermee kostbare tijd voor de overleving van zijn regime. Uitgaande van het gegeven dat Milosevic vanuit een sterke onderhandelingspositie opereert (successen Servische politie tegenover UCK) moet hij in staat worden geacht de belangrijkste Servische belangen te waarborgen en belangrijke (economische en financiële) concessies los te peuteren van de internationale gemeenschap. Overigens is een dergelijke interimregeling zonder de steun van het UCK geen lang leven beschoren. Het aanhoudend UCK-geweld zal immers de Serviërs voldoende reden geven om de uitvoering van het akkoord te vertragen of te stoppen, iets waar ze maar al te graag gebruik van zullen maken.